

1932 lipiec 5, Gdynia – Sprawozdanie sytuacyjne z ruchu politycznego, społecznego i mniejszości narodowych Nr I. 12/32 Tjn. Komisarza Rządu w Gdyni Zygmunta Zabierzowskiego za miesiąc czerwiec 1932 roku, oryg. mps., APG O/G, sygn. 682/2299, s. 28-34.

[I.] SYTUACJA OGÓLNA.

Życie polityczne w miesiącu sprawozdawczym [było] w dalszym ciągu ożywione, przy czym w pierwszym rządzie przyczyniło się do tego niebezpieczeństwo i prowokacje ze strony Niemiec. Miejscowa prasa całą swoją uwagę skupiła na zagadnieniach polsko-niemieckich i polsko-gdańskich. Wykazała przy tym nader jednomyślny sposób zapatrywania na te kwestie. W łonie BBWR doszło do pewnego, dość wyraźnego rozdzwiewu, aczkolwiek [jak] dotąd tylko wewnętrznego podziału na dwie grupy. Spodziewać się należy, iż spowoduje to zahamowanie pracy organizacyjnej i może przekreślić dotychczasową konkretną i planową akcję. Stronnictwo Narodowe powetowało sobie niepowodzenie z odbycia wiecu w maju br. i urządziło podobny wiec w dniu 29 czerwca. Wiec ten udał się w zupełności dzięki ściągnięciu członków OWP Młodych z powiatu Morskiego i Chyloni. Udowodnił jednak raz jeszcze, iż Stronnictwo Narodowe w Gdyni nie posiada zbyt wielu zwolenników. Działalność OWP dalej była żywym tętnem. Przejawiło się to przede wszystkim w zorganizowaniu przez Wydział Powiatowy w Gdyni czterech nowych placówek na terenie powiatu Morskiego, w urzędzeniu dwóch zbiorowych wycieczek świątecznych oraz w próbie założenia w Gdyni placówki Starszych. Swoje sukcesy OWP przypisać musi w pierwszym rządzie działalności kierownika Wydziału Powiatowego, Alojzego Sobczaka, gdyż rozrost organizacji zaznaczył się wyraźnie dopiero od czasu powołania Sobczaka na to stanowisko. Uwaga PPS CKW koncentrowała się w dalszym ciągu na terenie związków zawodowych, w szczególności zaś na Zw[iązku]. Zaw[odowym]. Transportowców z racji wygasającej w dniu 1 sierpnia br. umowy zbiorowej. Do tej pory nie zaobserwowano przygotowań strajkowych, aczkolwiek należy się z nimi liczyć w [związku] z chęcią obniżenia płac przez armatorów. Stowarzyszenia społeczne nie przejawiały żywszej działalności, czynione są natomiast przygotowania do urzędzenia w lipcu br. dwóch wielkich zjazdów - Zw[iązku]. Oficerów Rezerwy [RP] i „Sokoła”. Bojkot Gdańska i Sopotu przybrał ostre formy. Plakatowanie list z nazwiskami osób niestosujących się do bojkotu na ogół jednak nie wywarło dodatniego wrażenia na mieszkańcach Gdyni wskutek wielu niedokładności, które wkradły się do list.

[II.] PRASA.

W miesiącu sprawozdawczym cała uwaga miejscowej prasy skierowana była na niebezpieczeństwo niemieckie i prowokację spowodowaną przez Rzeszę przez wysłanie okrętów wojennych do Gdańska wbrew woli Polski. „Gazeta Morska” omawia powyższą sprawę w numerach 143 i 144, zaś w numerze 145 atakuje bezpośrednio Wysokiego Komisarza Ligi Narodów w Gdańsku, [Manfredo] Gravinę, przypisując mu złą wolę i popieranie kosztów Polski interesów niemieckich w stosunku do Wolnego Miasta [Gdańska]. Ze spraw gospodarczych „Gazeta Gdynska” w numerze 140 poruszyła kwestię zmniejszenia budżetu Urzędu Morskiego w Gdyni na rok 1932/33, co w konsekwencji spowodowało pewne zahamowanie rozbudowy portu. „Dziennik Gdynski” w numerach 144 i 145 w dwóch obszernych artykułach zamieścił rodzaj sprawozdania [z] dotychczasowego rozwoju regularnych linii okrętowych w porcie gdyńskim i omówił dalsze możliwości w tym kierunku.

[III.] POLSKI RUCH POLITYCZNY.

Działalność BBWR w okresie sprawozdawczym ograniczyła się do wewnętrznej pracy organizacyjnej, polegającej prawie wyłącznie na odbywaniu posiedzeń Rady Grodzkiej oraz poszczególnych komisji. W ostatnich dniach miesiąca w łonie Rady Grodzkiej dał się zauważyć pewien ferment spowodowany tarciami osobistymi. Ferment ten stopniowo rozszerzył się i spowodował wyraźny podział (na razie tylko wewnętrzny) Rady Grodzkiej na dwie grupy: działaczy bojowych, należących do Związku Legionistów [Polskich] z wiceprezesem tego związku [Stanisławem] Szponarem na czele i działaczy stojących na gruncie gospodarczym z prezesem BBWR [Józefem] Kawczyńskim i radnym miejskim [Bolesławem] Nowackim na czele. W konsekwencji zatargu zarząd miejscowego

Koła Związku Legionistów powziął uchwałę (poufną), wzywającą swoich członków do wycofania się z pracy w Radzie Grodzkiej BBWR. Podkreślić należy, iż w motywach powyższej uchwały wysunięte zostały przez Związek Legionistów zarzuty natury moralnej przeciwko radnemu Nowackiemu i naczelnikowi Poczty [Polskiej] [Janowi] Gronkowi, obu członkom Rady Grodzkiej BBWR.

Stronnictwo Narodowe urządziło w dniu 29 czerwca [br.] o godzinie 13.00 w Chyloni wiec publiczny z udziałem postów: ks. [Bernarda] Łosińskiego, [Piotra] Szturmowskiego i [Józefa] Matłosza. Ks. Łosiński omówił na wstępie nową ustawę o zgromadzeniach, po czym poseł Szturmowski wygłosił dłuższe przemówienie na temat kryzysu ekonomicznego, krytykując przy tym gospodarkę rządów pomajowych. Ostatni na tematy polityczne przemawiał poseł Matłosz, poruszając kwestię nadania przez Min[istra]. [Felicjana Sławoja-]Składkowskiego obywatelstwa polskiego 600 000 Żydów, wydatkowania 350 000 zł przez b[yłego]. Wojewodę [Wiktora] Lamota na podtrzymanie pism sanacyjnych oraz krytykując Rząd za zwiększenie liczby emerytów. Na zakończenie wiecu kierownik Wydziału Powiatowego OWP, [Alojzy] Sobczak, wezwał obecnych do wstępowania do szeregów OWP, po czym ks. Łosiński wiec zamknął. Wzniesiono przy tym trzykrotnie okrzyk na cześć [Mariana] Dmowskiego i [Józefa] Hallera. Obecnych na wiecu [było] około 500 osób, przeważnie członków OWP z powiatu morskiego, poza tym dość duża grupa z Chyloni i pobliskiego Obłuża. Gdynia reprezentowana była nader słabo, przy czym z poważniejszych działaczy SN nie było nikogo. Przebieg wiecu [był] spokojny, zaś przemówienia postów dość umiarkowane, z[a] wyjątkiem mowy Matłosza, który otrzymał od przedstawiciela władzy administracyjnej dwukrotnie ostrzeżenie.

Obóz Wielkiej Polski w miesiącu sprawozdawczym rozwinął bardzo żywą działalność w kierunku organizacyjnym i zebraniowym. Poza normalnymi zebraniem poszczególnych placówek, w dniu 24 czerwca [br.] o godz. 20.30 w lokalu [Augustyna] Semmerlinga w Chyloni odbyło się nadzwyczajne zebranie placówek Gdynia, Chylonia, Oksywie i Obłuże z udziałem 93 osób pod przewodnictwem [Wacława] Ciesielskiego z Tczewa, na którym [o]prócz spraw organizacyjnych omawiana była przez Sobczaka sprawa zażydzenia [sic! - przyp. JD/KC] Gdyni i bojkotu sklepów żydowskich. Celem zapoznania się członków i nawiązania bliskiego kontaktu między placówkami Wydział Powiatowy urządził dwie wycieczki: jedną w dniu 12 czerwca [br.] do Kamienia (pow. morski) przy czym uczestniczyło w niej około 300 osób z placówek: Gdynia, Oksywie, Obłuże, Chylonia, Kielno, Wejherowo, Szemud, Strzecz, Łebno, Luzino i Rosochy, zaś drugą w dniu 26 czerwca [br.] do Pierwoszyń i Kosakowa (pow. morski) z udziałem placówek: Gdynia, Chylonia, Oksywie i Obłuże. Wzmoczenie działalności organizacyjnej zaznaczyło się dobitniej niż kiedykolwiek przez powstanie szeregu nowych placówek: 1) na Helu - 36 członków, organizatorzy: M. Mielczuszy i Stanisław Soliński, 2) w Małym Kacku - 28 członków, kierownik placówki [Bernard] Miodowski, 3) w Obłużu - 18 członków, kierownik [Stanisław] Kałduński i 4) w Demptowie - 29 członków, kierownik Konrad Łowski. Na specjalne podkreślenie zasługuje wspólne zebranie miejscowych działaczy OWP z Sobczakiem na czele z przedstawicielami starszego społeczeństwa, należącego do Stronnictwa Narodowego (Józef Lisowski, Jan Stróżyński i zegarmistrz [Franciszek] George), [zwołane] w dniu 16 czerwca [br.] w willi „Świt” w celu założenia na terenie Gdyni OWP Starszych. Na wniosek posła Matłosza placówka Starszych ma powstać zupełnie poufnie, aby poszczególni jej członkowie wyjeżdżając z referatami do placówek Młodych występowali na zewnątrz jako członkowie Stronnictwa Narodowego. Spośród członków OWP Starszych wybrano na razie: adwokata [Mariana] Zawodnego, adwokata [Stefana] Jankowskiego, kupca [Wojciecha] Mikołajczyka i redaktora Kaczmarka dla opracowania referatów i wygłoszenia ich w poszczególnych placówkach OWP Młodych.

NPR Prawica działalności nie przejawiała.

PPS CKW jako stronnictwo polityczne nie przejawiała działalności, natomiast znacznie pogłębiła swoje wpływy w Związku Zawodowym Transportowców, w szczególności dzięki swojej taktyce stosowanej przy zwalczaniu wszelkich prób obniżki płac marynarzom i robotnikom portowym. Natomiast próba PPS [by] zorganizować szoferów gdyńskich w klasowy związek zawodowy niezupełnie się powiodła i sprawa ta pozostaje na razie w zawieszeniu.

[IV.] POLSKIE ZWIĄZKI I ORGANIZACJE SPOŁECZNE.

Działalność związków i organizacji społecznych [jest] w dalszym ciągu dość słaba. Na uwagę zasługują jedynie przygotowania organizacyjne miejscowego Koła Związku Oficerów Rezerwy [RP] do zjazdu w dniach 3 i 4 lipca br. oraz [Polskiego] Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” do zlotu w dniu 10 lipca br.

[Polskie] Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. W dniu 1 czerwca br. o godzinie 20.00 w sali hotelu „Central-

nego”, przy udziale około 120 osób obojga płci, odbyło się zebranie organizacyjne żeńskiego gniazda [Polskiego] Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Zebranie zagała mecenasowa Zięciakowa, po czym przemawiał prezes Okręgu Tow. Gimnastycznego „Sokół” [Władysław] Kirstein oraz Franciszek George. [Później] nastąpiło odczytanie i przyjęcie statutu a następnie przystąpiono do wyboru zarządu, w skład którego weszli jako prezeska Zięciakowa i jako wiceprezeska Turzyńska. Przebieg [spotkania] był spokojny. Nie wznoszono żadnych okrzyków.

Tow[arzystwo]. Powstańców i Wojaków (secesja). W dniu 12 czerwca [br.] o godzinie 15.00 w salce [Walentego] Bednarskiego przy ul. Świętojańskiej, przy udziale około 40 osób, odbyło się zebranie członków Towarzystwa Powstańców i Wojaków. Zebranie zagał prezes [Ignacy] Wietrzyński, po czym wybrano na przewodniczącego zebrania Józefa Lisewskiego. Z kolei sekretarz Antoni Nogaj odczytał okólniki władz zwierzchnich. Następnie zaś przystąpiono do wyboru nowego zarządu w skład którego weszli: 1) prezes - Józef Lisewski, 2) wiceprezes - Józef Marciniak, 3) sekretarz - Antoni Nogaj, 4) skarbnik - Paweł Lidka i 5) komendant - Paweł Jensko. Byłego prezesa Wietrzyńskiego zawieszono w czynnościach na polecenie Obwodu Kaszubskiego Tow[arzystwa]. Pow[stańców]. i Wojaków z powodu złamania oficierskiego słowa honoru. Na zakończenie zebrania uchwalono [by] brać udział ze sztandarami w zlocie „Sokołów”, jaki się ma odbyć w Gdyni w miesiącu lipcu [br.].

[V.] SEKTY RELIGIJNE.

Badacze Pisma Świętego. Działalność tej sekty zaznaczyła się zwoływaniem periodycznych zebrań religijnych, nie zaobserwowano natomiast wzrostu liczbowego wyznawców sekty, względnie żywszej pracy organizacyjnej.

[VI.] MNIEJSZOŚCI NARODOWE. Działalności nie przejawily.

[VII.] RÓŻNE.

„Dzień Spółdzielczości”. W dniu 5 czerwca br. o godzinie 12.00 w sali kina „Czarodziejka”, przy udziale około 100 osób, odbyła się akademie „Dnia Spółdzielczości”. Akademię zagał dyr. [Maksymilian] Berger, po czym przemawiali [Leon T.] Ordyniec i [Kazimierz] Werner, omawiając szczegółowo zasady spółdzielczości i historię tejże na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Ze strony zebranych zauważono brak zainteresowania się sprawami poruszonymi przez mówców

Wszehpolski Zjazd Młodzieży Szkół Średnich. W dniu 6 czerwca br. odbył się Wszehpolski Zjazd Młodzieży Szkół Średnich. W zjeździe tym brało udział około 2 250 młodzieży obojga płci. Otwarcie zjazdu nastąpiło na placu obok Hali Rybnej. Przemawiali: dyr. Hawkiewicz z Chełmna, wizytator Świerkowski oraz jako przedstawiciel władz, Wicekomisarz Rządu [Włodzimierz Szaniawski]. Dwa następne dni poświęcono zwiedzaniu Gdyni i Helu, po czym w dniu 18 czerwca [br.] młodzież rozjechała się do domów.

Wycieczki szkolne. W okresie od 21 do 25 czerwca br. zwiedziło Gdynię 29 wycieczek szkolnych. Ogólna liczba uczestników [to] 1 150 osób. Wycieczki przebywały od 2 do 5 dni.

W nocy z dnia 7 na 8 czerwca br. w różnych punktach miasta Gdyni zostały rozklejone plakaty naśladujące swoim wyglądem karty żałobne z nazwiskami 28 osób, które pomimo ogłoszonego na urządzonych poprzednio wiecach i w prasie bojkotu Gdańska i Sopot wyjeżdżają do domu gry w Sopotach, tracąc tam pieniądze. Ze względu na to, iż osoby te przez umieszczenie na plakatach zostały ostro napiętnowane, jeden z nich, a mianowicie figurujący na czołowym miejscu plakatu oficer marynarki handlowej Edward Sadowski mając podejrzenie iż plakaty te zostały ułożone przy współudziale personelu „Dziennika Bydgoskiego”, spoliczkował redaktora tegoż pisma Mieczysława Mistatę, który sprawę skierował na drogę sądową.